

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**GENEL KURUL
KARAR**

ABDULAZİZ KAYA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2018/35913

Karar Tarihi : 9/10/2024

Başkan : Kadir ÖZKAYA
Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN
Başkanvekili : Basri BAĞCI
Üyeler : Engin YILDIRIM
Rıdvan GÜLEÇ
Recai AKYEL
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Yıldız SEFERİNOĞLU
Selahaddin MENTEŞ
İrfan FİDAN
Kenan YAŞAR
Muhterem İNCE
Yılmaz AKÇİL
Ömer ÇINAR
Metin KIRATLI
Raportör : Kübra ÇİFTÇİ
Başvurucular : 1. Hüseyin AKAR
Vekili : Av. Hacı Osman ÇELİK
2. Abdulaziz KAYA
3. Yaşar ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Yükseköğretim Kurulu tarafından tanınan yurt dışındaki bir üniversitenin lisans diplomasına denklik verilmesi talebinin mezun olunan üniversitenin Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması ile ilişkili olduğu gerekçesiyle incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle eğitim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/12/2018 tarihinde yapılmıştır. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyon; aralarında konu yönünden irtibat bulunan 2018/36466 ve 2019/2757 numaralı başvuruların 2018/35913 numaralı başvuruyla birleştirilmesine, başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

5. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formlarında ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucular Abdulaziz Kaya ve Yaşar Özdemir Bosna Hersek'te bulunan Uluslararası Burch Üniversitesi Mimarlık Bölümünden 2014 yılında, Hüseyin Akar ise Polonya Vistula Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünden 2016 yılında mezun olmuştur. Adı geçen başvurucular, mezun oldukları yıllarda denklik verilmesi talebiyle Yüksek Öğretim Kuruluna (YÖK) başvuru yapmıştır.

8. Söz konusu başvurular üzerine YÖK, başvurulardan Abdulaziz Kaya'nın İstanbul Teknik Üniversitesinde, Yaşar Özdemir'in ise Gazi Üniversitesinde eksik olan dersleri tamamlamaları hâlinde denklik belgesi verileceğini başvurulara bildirmiştir. Bunun üzerine başvurucular eksik derslerini anılan Üniversitelerde tamamlayarak 2016 yılında YÖK'e tekrar başvurmuştur.

9. Bu süreçte 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünden sonra YÖK Genel Kurulu 20/4/2017 tarihinde, YÖK Yürütme Kurulu ise 7/12/2016, 21/12/2016 ve 21/6/2017 tarihlerinde aldığı genel nitelikteki kararlarla yurt dışında faaliyette bulunan Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile ilişkili üniversiteleri listeler hâlinde belirlemiş, bu üniversitelerden mezun olup da denklik başvurusunda bulunanlar ile daha önceden başvuru yapmış ancak henüz işlemleri sınav ve değerlendirme aşamasında bulunanların tanıma ve denklik taleplerinin reddedileceğine karar vermiştir.

10. Ayrıca 29/4/2017 tarihli ve 30052 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 690 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (690 sayılı KHK) "*Çeşitli ve Son Hükümler*" başlığı altındaki 65. maddesiyle terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen yurt dışındaki yükseköğretim kurumları, enstitü ve merkezlerden mezun olanların diploma ve derecelerinin denklik işlemlerinin yapılmayacağı ve başlayan işlemlerin tamamlanmayacağı hüküm altına alınmıştır.

11. Başvuruculardan Abdulaziz Kaya ve Yaşar Özdemir'in denklik başvuruları, YÖK Genel Kurulunun 20/4/2017 tarihli, YÖK Yürütme Kurulunun da 7/12/2016, 21/12/2016 ve 21/6/2017 tarihli (bkz. § 9) kararlarına dayanılarak 12/7/2017 tarihli işlemlerle reddedilmiştir. Hüseyin Akar'ın denklik başvurusu ise YÖK Yürütme Kurulunun 7/12/2016 ve 21/12/2016 tarihli kararlarına dayanılarak 8/2/2017 tarihli işlemle reddedilmiştir.

12. Başvurucular, denklik taleplerinin reddedilmesine ilişkin işlemlere karşı idari yargıda iptal davası açmıştır. Mahkemeler terör örgütü tarafından bazı üniversitelere yönlendirme ile öğrenci götürüldüğü, bu üniversitelerde akademik kazanım dikkate alınmadan diploma verildiği, örgütün Türkiye'deki ve yurt dışındaki diğer üniversitelerde görevlendirilmek üzere eğitim aldırıldığı kişilere yüksek lisans, doktora ve doçentlik diplomaları düzenlendiği şeklinde duyurular alındığını belirtmiştir. Kararlarda ayrıca YÖK ve Üniversitelerarası Kurula (ÜAK) intikal eden bazı belgelerde de usulsüzlükler gözlemlendiği, diploma denkliğinin verilebilmesi için eğitim alınan yükseköğretim kurumunun öncelikle YÖK tarafından tanınması gerektiği ancak YÖK'ün almış olduğu 7/12/2016, 21/12/2016, 20/4/2017 ve 21/6/2017 tarihli kararlarla FETÖ/PDY ile ilişkisi bulunan üniversitelerin tanınırlığını sona erdirdiği de vurgulanmıştır. Buna ek olarak Mahkemeler söz konusu YÖK kararlarından sonra bahsi geçen üniversitelerden mezun olanların denklik başvurularının incelenmeksizin reddedileceğinin karara bağlandığını belirtmiş, ayrıca Mahkemelerden biri bu konuya ilişkin KHK hükmünün de bulunduğuna dikkat çekmiştir. Anılan kararlar, istinaf incelemelerinden geçerek kesinleşmiştir.

13. Başvurular süresinde yapılmıştır.

14. Bu arada 690 sayılı KHK'nın 65. maddesi (bkz. § 10), 8/3/2018 tarihli ve 30354 (mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 1/2/2018 tarihli ve 7077 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 55. maddesiyle aynen kabul edilerek 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na ek 31. madde olarak eklenmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. 2547 sayılı Kanun'un "Yükseköğretim Kurulunun görevleri" başlıklı 7. maddesinin birinci fıkrasının (p) bendi şöyledir:

"Yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından alınmış ön lisans, lisans ve lisans üstü diplomaların denkliğini tespit etmek"

16. 7077 sayılı Kanun'un 55. maddesiyle aynen kabul edilerek kanunlaşan ve 2547 sayılı Kanun'a ek 31. madde olarak eklenen 690 sayılı KHK'nın "Çeşitli ve Son Hükümler" başlıklı 65. maddesi şöyledir:

"Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen yurtdışındaki yükseköğretim kurumları, enstitü ve merkezlerden mezun olanların eğitimlerine ilişkin olarak almış oldukları diploma ve derecelerin denklik işlemleri yapılmaz ve bu hususta başlanmış olan işlemler tamamlanmaz."

17. Anayasa Mahkemesi 7077 sayılı Kanun'un 55. maddesiyle 2547 sayılı Kanun'a eklenen ek 31. maddenin birinci fıkrasında yer alan "... veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ...", "... mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu..." ve "... Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ..." ibareleri norm denetiminde incelemiş ve anılan ibarelerin Anayasa'ya aykırı olduğunu tespit ederek iptaline karar vermiştir (AYM, E.2018/94, K.2023/10, 23/1/2023). Kuralın iptal edilen ibareler dışındaki kısmı yürürlüktedir. Anılan kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...84. 7077 sayılı Kanun'la düzenlenen dava konusu kurallar olağanüstü hâl süresiyle sınırlı bir düzenleme öngörmediğinden kurallara ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

85. Anayasa'nın 42. maddesinin birinci fıkrasında kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamayacağı belirtilmek suretiyle eğitim ve öğrenim hakkı herkes yönünden güvenceye bağlanmıştır. Eğitim ve öğrenim hakkı, kamu ve özel eğitim kurumlarını kapsadığı gibi eğitimin ilk, orta ve yükseköğrenim seviyelerini de kapsar (Sara Akgül [GK], B. No: 2015/269, 22/11/2018, § 120; Hikmet Balabanoglu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 28; İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 34). Anayasa'da yer alan eğitim ve öğrenim hakkı, kamu otoritelerine kişilerin eğitim ve öğrenim almasını engellemeye ödevini yüklemektedir. Eğitim ve öğrenim hakkı belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına erişimin sağlanmasını ve bu eğitim kurumlarına devam edebilmeyi teminat altına almaktadır.

86. Anayasa'nın 42. maddesi kural olarak devlete, kişilere yurt dışında tahsil görmesini sağlama şeklinde bir yükümlülük yüklemektedir. Ancak anılan maddenin ikinci fıkrasında yer verilen 'Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.' hükmü dikkate alındığında kanun koyucunun kişilere yurt dışında eğitim göre imkânı tanıması hâlinde bu imkândan yararlanmanın Anayasa'nın 42. maddesinde öngörülen güvencelerin kapsamına gireceği açıktır (AYM, E.2018/76, K.2022/125, 26/10/2022, § 23).

87. Bununla birlikte eğitim kurumlarına erişim hakkı, eğitim hakkının sadece bir yönünü oluşturmaktadır. Hakkın etkili olması için buna ilave olarak eğitim alan kişi aldığı eğitimden menfaat sağlama imkânına da sahip olmalıdır. Bu imkâna sahip olabilmek için ise bir ülkede yürürlükte olan kurallara uygun olarak tamamlanan eğitimin ülkenin resmi makamlarınca tanınması gerekmektedir (Rauf Bekiroğlu, B. No: 2014/127, 19/7/2017, § 25; Şehmus Altuğrul, B. No: 2017/38317, 13/1/2021, § 41; Yasemin Tekin, B. No: 2019/25326, 23/11/2021, § 23).

88. Yurt dışında eğitim gören kişilerin aldıkları eğitimin ülkenin resmi makamlarınca tanınması kişinin eğitiminden menfaat sağlaması için bir gerekliliktir. Aksi takdirde kişi, aldığı eğitimden yurt içinde bir kazanım sağlayamayacaktır. 2547 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (p) bendinde yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından alınmış ön lisans, lisans ve lisans üstü diplomaların denkliğini tespit etmek Yükseköğretim Kurulunun görevleri arasında sayılmıştır. Dava konusu kurallar ise denklik işleminin yapılacağı durumlara yer vermek suretiyle eğitim hakkına sınırlama getirmektedir.

89. Anayasa'nın 42. maddesinde eğitim hakkının sınırlandırılmasına ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Bununla birlikte eğitim hakkının mutlak ve sınırsız bir hak olduğu düşünülemez. Nitekim anılan maddenin ikinci fıkrasında yer verilen 'Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.' ifadesi ile devlete bir takdir alanı oluşturulmuştur. Devlete tanınan bu takdir yetkisinin özünde bir "sınırlama" yetkisi de içerdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kanun koyucunun eğitim hakkının sınırlandırılması

hususundaki takdir yetkisinin geniş olduğu, bu bağlamda eğitim hakkının sınırlandırılması hususunda kanun koyucuyu bağlayan belli bir meşru amaçlar listesinin bulunmadığı ifade edilebilir. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olacağı açıktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ünal Yıldırım, B. No: 2013/6776, 5/11/2014, § 42; Savaş Yıldırım, B. No: 2013/6258, 10/6/2015, § 42).

90. Kurallarda öngörülen düzenleme eğitim hakkının Anayasa'ya sadakat borcunu ortadan kaldırmayacağı hükmünün tesisine yönelik belirlemeler yapmak suretiyle millî güvenliğin gerçekleştirilmesi amacını taşımaktadır. Bu itibarla dava konusu kurallar yönünden sınırlamanın Anayasa'nın 42. maddesinin ikinci fıkrası gereği devlete tanınan takdir hakkı kapsamında getirildiği ve anayasal olarak meşru amaca dayandığı görülmektedir.

91. Denklik işlemi yurt dışında eğitimini tamamlayan kişilere almış oldukları eğitimin tamamlanmış olduğunu belgeleme ve bu eğitimleri ile ilgili sahip oldukları diplomanın sağladığı belirli bir mesleği yapabilme gibi birtakım imkânlardan yararlanma fırsatı vermektedir. Bunun yanı sıra yurt dışı yükseköğretim kurumlarından ve programlarından alınan ön lisans, lisans ve yüksek lisans diplomaları, sadece ilgili eğitim düzeyindeki kazanımlar bakımından Türkiye'deki diplomalara eş değer tutulmakta olup bu diplomaların sağladığı hakların ötesinde bir avantaj sağlamamaktadır. Öte yandan devletin egemenlik yetkisi kapsamında yurt dışında verilen eğitime yönelik denklik şartlarını öngörülebilirliğin sağlanması şartıyla başkaca kriterlere tabi tutması da mümkündür. Denklik yönünden yapılacak değerlendirmenin ön şartı denkliği talep edilen diplomaların Yükseköğretim Kurulu tarafından tanınan yükseköğretim kurumlarından ve programlarından alınmış olmasıdır. Bu kapsamda, Yükseköğretim Kurulu tarafından yurt dışındaki bir eğitim kurumunun terör örgütleriyle irtibatı olduğu sebebiyle tanınmaması da devletin egemenlik yetkisinin doğal sonucudur.

92. Bununla birlikte kurallar, terör örgütleriyle bağlantısının bulunması sebebiyle denklikleri millî güvenlik gerekçesiyle tanınmayacak olan kurum, enstitü veya merkezlerin önceden ilan edilip edilmediği noktasında bir ayrım yapmamaktadır. Bu bağlamda kural, ilgili otoriteler tarafından denkliğinin millî güvenlik gerekçesiyle tanınmayacağı ilan edilmeyen eğitim kurumlarında öğrenim gören veya ilan edilse bile bu ilan tarihinden önce anılan eğitim kurumlarında öğrenim görmeye başlayan kişilerin de diplomalarının tanınmamasını öngörmektedir. Yurt dışındaki bir eğitim kurumunun diplomasının tanınıp tanınmaması hususunda devletin takdir yetkisi geniş olsa da millî güvenlik gerekçesiyle bir eğitim kurumunun denkliği kabul edilmeyecekse bunun önceden uygun araçlarla duyurulması gerekir. Yükseköğretim Kurulu tarafından denkliğinin tanınmayacağı uygun araçlarla ilan edilmeyen eğitim kurumlarından mezun olanların da diplomalarının tanınmaması sonucunu doğuran kuralların gereklilik kriterini karşıladığı söylenemez..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 9/10/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucular; mezun oldukları üniversitelerin daha önce YÖK tarafından tanındığını, bu sebeple bahsi geçen üniversiteleri tercih ettiklerini, üniversitelere kayıt yaptırdıkları ve eğitim gördükleri dönemlerde adı geçen üniversitelerin herhangi bir terör örgütü ile bağlantısı olduğunu bilmediklerini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca eğitimlerini başarıyla

tamamladıkları hâlde mesleklerini yapamadıklarını, almış oldukları eğitimin hiçe sayıldığını belirterek eğitim haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

20. Bakanlık görüşünde; Anayasa Mahkemesinin öncelikle başvurucların ihlal iddialarının konu bakımından yetkisinde olup olmadığını belirlemesi, kendisini konu bakımından yetkili görmesi hâlinde ise idare mahkemelerinin mevzuata uygun karar verdiğini gözönünde bulundurması gerektiği ifade edilerek başvurucların eğitim haklarına yönelik bir ihlalin olmadığı belirtilmiştir.

21. Başvuruclar, Bakanlık görüşüne karşı verdikleri cevaplarda Bakanlığın emsal olarak sunduğu kararların uyumsuzlıkla ilgisi olmadığını belirtmişler ve başvuru formunda ileri sürdükleri ihlal iddialarını yinelemişlerdir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa'nın 42. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz."

23. Başvurucların söz konusu iddiaları Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

25. Eğitim, Anayasa tarafından doğrudan güvence altına alınmış bir haktır. Ayrıca eğitim, çok özel bir kamu hizmeti olarak sadece doğrudan faydaları olan bir hizmet değil geniş sosyal fonksiyonları da olan bir hizmettir. Demokratik bir toplumda insan haklarının sağlanması ve devamı için eğitim hakkının vazgeçilmez ve temel bir katkısı olduğu da aşikârdır (*Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri*, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 66). Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında eğitim hakkının yükseköğrenim seviyesini de kapsadığına (*Hikmet Balabanoğlu*, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 28; *İhsan Asutay*, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 36), belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına etkili bir biçimde erişimin sağlanmasını güvence altına aldığına (*Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri*, § 68), kamu otoritelerine bireyin eğitim ve öğrenim almasını engellememe şeklinde bir negatif ödev yüklediğine (*Adem Öğüt ve diğerleri*, B. No: 2014/20527, 22/11/2017, § 44; *Yüksel Baran*, B. No: 2012/782, 26/6/2014, § 36) karar vermiştir. Bununla birlikte eğitim kurumlarına erişim, eğitim hakkının sadece bir yönünü oluşturmaktadır. Hakkın etkili olması için buna ilave olarak eğitim alan kişi aldığı eğitimden menfaat sağlama imkânına da sahip olmalıdır. Bu imkânı sahip olabilmek için ise bir ülkede yürürlükte olan kurallara uygun olarak tamamlanan eğitim ülkenin resmî makamlarınca tanınmalıdır (*Rauf Bekiroğlu*, B. No: 2014/127, 19/7/2017, § 25; *Şehmus Altuğrul*, B. No: 2017/38317, 13/1/2021, § 41).

26. Anayasa'nın 42. maddesi kural olarak devlete, yurt dışında eğitim görme imkânını kişilere sağlama şeklinde bir yükümlülük yüklememektedir. Ancak anılan maddenin ikinci fıkrasında yer verilen *"Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir."*

hükmü dikkate alındığında kanun koyucunun yurt dışında eğitim görme imkânını kişilere tanınması hâlinde bu imkândan yararlanmanın Anayasa'nın 42. maddesinde öngörülen güvencelerin kapsamına gireceği açıktır (AYM, E.2018/76, K.2022/125, 26/10/2022, § 23).

27. 2547 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (p) bendinde yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından alınmış ön lisans, lisans ve lisans üstü diplomaların denkliğini tespit etmek Yükseköğretim Kurulunun görevleri arasında sayılmıştır. Dolayısıyla kanun koyucunun yurt dışında eğitim görme imkânını kişilere sağladığı anlaşılmıştır. Bu durumda başvurucuların aldığı eğitimin ülkenin resmî makamlarınca tanınması, başvurucuların bu eğitimlerden menfaat sağlamaları için bir gerekliliktir. Aksi takdirde başvurucular, aldıkları eğitimden yurt içinde bir kazanım sağlayamayacaktır. Bu nedenle önceki tarihlerde YÖK tarafından tanınan ve diplomalarına denklik verilen üniversitelerden mezun olan başvurucuların diplomalarına denklik verilmesi taleplerinin incelenmeksizin reddedilmesi eğitim haklarına müdahale teşkil etmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

i. Uygulanabilirlik Yönünden

28. Anayasa, temel hak ve özgürlüklerin korunmasına ilişkin olarak olağan ve olağanüstü dönemler için iki ayrı hukuki rejim öngörmektedir. Olağan dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması rejimi Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenmişken olağanüstü dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ya da kullanılmasının durdurulması rejimi Anayasa'nın 15. maddesinde yer almaktadır (AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, § 5).

29. Anayasa'nın 15. maddesine göre savaş, seferberlik hâllerinde veya olağanüstü durumlarda temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması ve bunlar için Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkündür. Ancak Anayasa'nın 15. maddesiyle bu hususta tanınan yetki de sınırsız değildir. Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen güvencelere aykırı tedbirlerin milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükleri ihlal etmemesi ve durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekmektedir. Ayrıca bu durumlarda dahi kişinin yaşam hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulması, din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanması ve bunlardan dolayı suçlanması yasaklanmıştır; suç ve cezaların geriye yürütmemesi ilkesi ile masumiyet karinesinin bu hâllerde de geçerli olduğu kabul edilmiştir (AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, § 8; *Aydın Yavuz ve diğerleri* [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017 §§ 185, 186; *Ayşe Ortak* [GK], B. No: 2018/25011, 6/1/2022, § 35).

30. Bu durumla birlikte bir tedbirin olağanüstü hâl (OHAL) tedbiri olarak nitelendirilebilmesi ve incelemenin Anayasa'nın OHAL dönemi için öngördüğü denetim rejimi kapsamında yapılabilmesi için Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında açıkladığı koşulların da bulunması gerekir. Bu bağlamda tedbirin OHAL tedbiri olarak kabul edilmesi için olağanüstü durumun var olması ve ilan edilmesi, tedbirin olağanüstü hâlin ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olması ve olağanüstü hâl süresiyle sınırlı uygulanması şeklindeki koşullar da bulunmalıdır (*Aydın Yavuz ve diğerleri*, §§ 188-191; AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, § 11; *Tamer Mahmutoğlu* [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 71-75; *Ayşe Ortak*, § 36).

31. Sayılan koşullardan sonuncusuna göre tedbirlerin OHAL'in süresini aştığı durumlara ilişkin yapılacak incelemelerde Anayasa'nın 15. maddesi dikkate alınmaz. Bu kapsamdaki başvurular, Anayasa'nın ilgili hükümleri ile olağan dönemde hak ve özgürlükleri sınırlama ve güvence rejimi bakımından temel öneme sahip olan 13. maddesi bağlamında incelenecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *Tamer Mahmutoglu*, § 76; *Ayşe Ortak*, § 37).

32. Somut olayda başvuru konusu tedbirin OHAL ilanına neden olan tehditlerin veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açıktır. Ancak söz konusu tedbirin OHAL süresini aşacak şekilde uygulandığı değerlendirilmiştir. Zira YÖK tarafından alınan düzenleyici işlem niteliğindeki kararlar OHAL ile sınırlı bir süre uygulanma şartını taşımadığı gibi diploma denklik taleplerinde idari makamlara takdir yetkisi de tanımamakta, listede yer alan üniversitelerden mezun olunmasını bu konuda yapılacak taleplerin reddi için yeterli görmektedir. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin 23/1/2023 tarihli ve E.2018/94, K.2023/10 sayılı kararında (bkz. § 17) benzer nitelikte düzenleme içeren kuralın *olağanüstü hâl süresiyle sınırlı bir düzenleme öngörmediği* gerekçesiyle incelemenin Anayasa'nın 13. maddesi kapsamında yapıldığı görülmüştür. Bu durumda eldeki başvurunun da Anayasa'nın olağan dönemde hak ve özgürlükleri sınırlama ve güvence rejimi bakımından temel öneme sahip olan 13. maddesi bağlamında incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

33. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

34. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 42. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple eğitim hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma (meşru amaç) ve demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama kriterlerini sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir (eğitim hakkı bağlamında bkz. *Özcan Zengin*, B. No: 2020/4244, 23/2/2022, §§ 72-82; *Özcan Bayrak*, B. No: 2019/14060, 3/11/2022, §§ 39-48; ifade özgürlüğü bağlamında kararlar için bkz. *Bekir Coşkun* [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; *Mehmet Ali Aydın* [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72).

ii. Kanunilik

35. Başvurucuların eğitim hakkına diplomalarına denklik verilmemesi şeklindeki müdahalenin dayanağı olarak YÖK Genel Kurulunun 20/4/2017 tarihli, YÖK Yürütme Kurulunun da 7/12/2016, 21/12/2016 ve 21/6/2017 tarihli kararları gösterilmiştir. YÖK'ün diploma denkliği başvurularıyla ilgili olarak karar alma yetkisi, 2547 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (p) bendinde düzenlenmiştir. Nitekim başvurucuların açıkları iptal davalarında Mahkemeler de işlemin kanuni dayanağının bu hüküm olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte Abdulaziz Kaya ve Yaşar Özdemir hakkındaki birel işlemlere dayanak teşkil eden -ancak başvuruculara tebliğ edilmeyen- komisyon raporlarında 690 sayılı KHK hükmüne de yer verildiği görülmüştür. Ancak her hâlükkârda tüm başvurucular yönünden dayanak hükmün 2547 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (p) bendi (bkz. § 15) olduğu anlaşılmıştır. Bahsi geçen hüküm, diploma denkliğinin tespiti hususunda münhasıran YÖK'ü yetkilendirmekte ancak bu tespitin hangi usule göre yapılacağına ilişkin ayrıntı içermemektedir. Bununla birlikte üniversite sayısının her geçen gün artması,

üniversitelerde verilen eğitimin kalitesinin değişiklik göstermesi, eğitim görülen alanların çeşidi ve kompleks yapısı gibi nedenler oldukça dinamik olan bu alanda usule ilişkin katı bir kanuni çerçeve çizmenin güç olduğunu göstermektedir. Ayrıca diploma denkliğinin tespiti gibi devletin egemenlik yetkisinin ağır bastığı alanlarda bu ağırlığa paralel bir şekilde idarenin takdir yetkisinin de genişlediği kabul edilmelidir. Tüm bu gerekçelerle diploma denkliğinin tespiti hususunda münhasıran YÖK'ü yetkilendiren 2547 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (p) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

iii. Meşru Amaç

36. Anayasa'nın 42. maddesinde eğitim hakkının sınırlandırılmasına ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Bununla birlikte eğitim hakkının mutlak ve sınırsız bir hak olduğu düşünülemez. Nitekim anılan maddenin ikinci fıkrasında yer verilen "*Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.*" ifadesi ile devlete bir takdir alanı yaratılmıştır. Eğitim hakkının -Anayasa'nın "*Sosyal ve Ekonomik Haklar*" bölümünde düzenlendiği hususu da gözetildiğinde- devlete tanınan bu takdir hakkının özünde bir sınırlama yetkisi de içerdiği anlaşılmıştır. Öte yandan Anayasa'da diğer haklardan farklı olarak eğitim hakkının sınırlanması hususunda kanun koyucuyu bağlayan belli bir meşru amaçlar listesi bulunmamaktadır. Dolayısıyla kanun koyucunun eğitim hakkının sınırlanması hususundaki takdir aralığının geniş olduğu ifade edilebilir. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu açıktır (*Adem Öğüt ve diğerleri*, § 53).

37. Somut olayda terör örgütleriyle ilişkili olduğu tespit edilen üniversitelerden mezun olanların denklik taleplerinin reddedilmesinin terör örgütlerinin *milli güvenlik* aleyhine yurt dışında ve yurt içinde yürüttüğü faaliyetlerin engellenmesi meşru amacına hizmet ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

iv. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

38. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılacak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; *Mehmet Akdoğan ve diğerleri*, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

39. Buna göre eğitim hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında gerekli de olmalıdır. Gereklilik yukarıda da belirtildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kamu makamları, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin olarak isabetli karar verme noktasında daha iyi bir konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut seçeneklerin

öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az etkili olduğu durumlarda kamu makamlarının araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin gereklilik kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenler bulunmalıdır (*Şehmus Altuğrul*, § 50).

40. Öte yandan eğitim hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık sınırlamayla ulaşmak istenen amaç ile başvurulacak sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre eğitim hakkına getirilen sınırlamayla ulaşmak istenen meşru amaç ve başvurucunun eğitim hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararlar kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (*Şehmus Altuğrul*, § 51).

41. Seçilen aracın ulaşmak istenen amaçla kıyaslandığında bireye orantısız bir külfet yüklemiş olduğunun saptanması, ihlal sonucuna ulaşılabilmesi için bazı hâllerde tek başına yeterli olmayabilir. Kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların var olup olmadığı da büyük önem taşımaktadır. Elverişli ve gerekli olduğu hükmüne varılan aracın seçilmiş olması nedeniyle kişiye yüklenen aşırı külfeti hafifleten hukuksal mekanizmalar mevcutsa bir ihlalin olmadığı sonucuna varılabilir (*Şehmus Altuğrul*, § 52).

42. Eğitim hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı değerlendirilirken başvurucunun ve idarenin kusurlarının bulunup bulunmadığı da gözönünde tutulur. Bu bağlamda tarafların yasal yükümlülüklerinin neler olduğu, bunların yerine getirilmesinde ihmalkârlık gösterilip gösterilmediği ve ihmalin varlığının tespiti hâlinde bunun hukuka aykırı sonucun doğmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığı da dikkate alınır (*Şehmus Altuğrul*, § 53).

(2) Somut Olayın Değerlendirilmesi

43. Somut olayda başvuru sahiplerinin eğitim hakkına yönelik müdahalenin dayanağı olarak gösterilen YÖK Genel Kurulunun 20/4/2017 tarihli, YÖK Yürütme Kurulunun da 7/12/2016, 21/12/2016 ve 21/6/2017 tarihli genel nitelikteki kararlarıyla, yurt dışında faaliyette bulunan FETÖ/PDY ile ilişkili üniversiteler listeleri hâlinde belirlenmiş; bu üniversitelerden mezun olup da denklik başvurusunda bulunanlar ile daha önceden başvuru yapmış ancak henüz işlemleri sınav ve değerlendirme aşamasında bulunanların tanınma ve denklik taleplerinin reddedileceğine karar verilmiştir.

44. Bahsi geçen YÖK kararlarına yakın bir tarihte çıkarılan ve bu kararlara benzer nitelikte düzenleme içeren 690 sayılı KHK'nın 65. maddesi (7077 sayılı Kanun'un 55. maddesiyle aynen kabul edilerek 2547 sayılı Kanunu'na eklenen ek 31. madde) şöyledir:

"Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen yurtdışındaki yükseköğretim kurumları, enstitü ve merkezlerden mezun olanların eğitimlerine ilişkin olarak almış oldukları diploma ve derecelerin denklik işlemleri yapılmaz ve bu hususta başlamış olan işlemler tamamlanmaz."

45. Anayasa Mahkemesi, bahsi geçen kuralda yer alan "... veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ...", "... mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu..." ve "... Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ..." şeklindeki ibarelerin iptali istemini incelemiş, bahsi geçen

ibarelerin Anayasa'ya aykırı olduğunu tespit ederek iptaline karar vermiştir (bkz. § 17). Kuralın iptal edilen ibareler dışındaki kısmı yürürlüktedir.

46. Anayasa Mahkemesinin yaptığı değerlendirmeye (bkz. § 17) göre terör örgütleriyle irtibatı olduğu tespit edilen yurt dışındaki eğitim kurumlarının YÖK tarafından tanınmaması devletin egemenlik yetkisinin doğal bir sonucudur. Bu durumda idare, bir eğitim kurumunun tanıma talebini ilk incelendiğinde reddedebileceği gibi daha önceki tarihlerde tanıdığı bir eğitim kurumunun tanınırlığını sonraki bir tarihte sona erdirebilir. Ancak idarenin önceden tanıdığı bir eğitim kurumunu sonradan tanımaması hâlinde bu eğitim kurumlarından mezun olup da henüz denklik belgelerini alamamış olanlar ile hâlihazırda bu kurumlarda eğitim görenler açısından okula kayıt oldukları tarihte öngöremeyecekleri bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu durumun öngörülebilirliğinin sağlanması için tanınmanın sona erdiğinin uygun yollarla ilan edilmesi gerekir (AYM, E.2018/94, K.2023/10, 23/1/2023, § 92). Zira ortaya çıkan durumun ilan edilmesi, söz konusu eğitim kurumlarına yeni kayıt yaptıracaklar için öngörülebilirlik sağlar. Daha önce YÖK tarafından tanıdığı güvencesine dayanarak bahsi geçen eğitim kurumlarına kaydolup bu kurumlardan mezun olmuş ya da hâlen çeşitli sınıflarda okula devam eden öğrenciler yönünden -devlet tarafından bu öğrencilere farklı bir imkân tanınmadıkça- bu aşamada yapılan ilan öngörülebilirliği sağlamayacaktır.

47. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesince 2547 sayılı Kanun'un ek 31. maddesi, bahsi geçen eğitim kurumlarından mezun olup da henüz denklik belgelerini alamamış olanlar ile hâlihazırda bu kurumlarda eğitim görenler açısından hak ve yükümlülüklerini öngörek davranışlarını bu doğrultuda tanzim etmelerine imkân sağlayacak nitelikte görülmemiştir. 2547 sayılı Kanun'un ek 31. maddesi ile eldeki bireysel başvuruya konu birel işlemlerin dayanağı olarak gösterilen YÖK kararları benzer yönde düzenlemeler içermektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesince söz konusu norma yönelik yapılan değerlendirmeler bahsi geçen YÖK kararları için de geçerlidir.

48. Bu bağlamda 2010-2016 yılları arasında söz konusu üniversitelerde eğitim gören başvurulardan bu eğitim kurumlarının sonraki bir tarihte bir terör örgütü ile ilişkilendirileceğini bilmeleri ve buna göre davranmaları beklenemez. Ancak anılan maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bahsi geçen okullara yeni kayıt yaptıracaklar yönünden ilgili maddenin yürürlükte kalan kısmının öngörülebilirlik sağladığını da belirtmek gerekir.

49. Öte yandan gerek idarenin tesis ettiği işlemlerde gerekse de mahkeme kararlarında yer alan bahsi geçen üniversitelerin FETÖ/PDY ile olan ilişkilerine yönelik ifadelerin haklarında somut bir tespit bulunmayan başvurularda ya da bu üniversitelerde eğitim görmüş diğer öğrencilerle doğrudan ilişkilendirilmesi mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle FETÖ/PDY ile olan ilişki somut olarak ortaya konulmadan sadece YÖK kararlarında listelenen üniversitelerin birinden mezun olunması, diploma denklik taleplerinin süresiz bir şekilde reddi için yeterli bir gerekçe oluşturmayacaktır. Ayrıca başvurulular Abdulaziz Kaya ve Yaşar Özdemir'in denklik başvurularının ön inceleme aşamasında YÖK tarafından kabul edildiğini ve bu kabule dayanarak eksik derslerini çeşitli üniversitelerde tamamlamak suretiyle talep edilen koşulları yerine getirdiklerini de gözardı etmemek gerekir.

50. Netice itibarıyla başvuruya konu müdahale, bahsi geçen eğitim kurumlarından mezun olup da henüz denklik belgelerini alamamış olan başvurulular açısından -Anayasa Mahkemesinin norm denetiminde verdiği söz konusu kararda belirtilen gerekçelerle (bkz. § 17) - *gereklik* koşulunu sağlamamaktadır. Bu sebeple başvuruluların eğitim haklarına yönelik müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

51. Başvuruya konu müdahalenin gereklik koşulunu sağlamaması nedeniyle söz konusu müdahalenin orantılı olup olmadığının değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

52. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE ve Ömer ÇINAR bu görüşe katılmamıştır.

53. Başvurucular ayrıca adil yargılanma haklarının, eşitlik ilkesinin, masumiyet karinesinin ihlal edildiğini de ileri sürmüştür. Başvurucuların eğitim haklarının ihlal edildiği sonucu, yargılamaların yenilenmesini gerektirdiğinden ve yeniden yapılacak yargılamalar neticesinde başvurucuların diğer ihlal iddialarının da incelenmesi mümkün olduğundan söz konusu iddiaların ayrıca incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

54. Başvurucular ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur. Bunun yanında başvuru Abdulaziz Kaya 250.000 TL maddi, 250.000 TL manevi tazminat; başvuru Yaşar Özdemir 300.000 TL maddi, 300.000 TL manevi tazminat; başvuru Hüseyin Akar ise 10.000 TL manevi tazminat taleplerinde bulunmuştur.

55. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (*Mehmet Doğan*, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aliğül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu* (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Öte yandan Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı başvurucuların diplomalarına doğrudan denklik verilmesi anlamına gelmemektedir. Başvurucuların diploma denkliklerinin olağan dönem koşullarına göre yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

56. Ayrıca ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilebilmesi bakımından manevi zararlarının karşılığı olarak başvurulardan Abdulaziz Kaya'ya ve Yaşar Özdemir'e ayrı ayrı 30.000 TL, başvuru Hüseyin Akar'a ise taleple bağlı kalınarak 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan maddi tazminat talebinde bulunan başvurucuların maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadıklarından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE ve Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

D. Kararın birer örneğinin eğitim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 9. İdare Mahkemesine (E.2017/2644, K.2018/1007), Ankara 12. İdare Mahkemesine (E.2017/2595, K.2018/641) ve Ankara 14. İdare Mahkemesine (E.2017/2653, K.2018/110) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucular Abdulaziz Kaya'ya ve Yaşar Özdemir'e ayrı ayrı net 30.000 TL, başvuru Huseyin Akar'a net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Başvurucular Abdulaziz Kaya'ya ve Yaşar Özdemir'e 294,70 TL başvuru harcının ayrı ayrı ÖDENMESİNE, başvuru Huseyin Akar'a 364,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuru Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/10/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvuruculardan bazıları Bosna Hersek’de bulunan Uluslararası Burch Üniversitesinden 2014 yılında, diğeri ise Polonya Vistula Üniversitesinden 2016 yılında mezun olmuş ve denklik talebinde bulunmuşlardır. 15 Temmuz Darbe girişiminden sonra YÖK Yürütme Kurulunun 7.12.2016, 21.12.2016 ve 21.06.2017 tarihli ve YÖK Genel Kurulunun 20.04.2017 tarihli kararları ile yurt dışında bulunan FETÖ/PDY terör örgütü ile ilişkili üniversiteler listeler halinde belirlenmiş ve bu Üniversitelerden mezun olup da denklik başvurusunda bulunanların ya da başvuru yapmış olup da henüz sınav ve değerlendirme aşamasında olanların tanıma ve denklik taleplerinin reddine karar verilmiştir. Başvurucuların denklik talebinin Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından reddi üzerine açtıkları davalar İdare Mahkemelerince reddedilmiş, bu kararlar İstinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Bunun üzerine Başvurucular eğitim hakkının ihlal edildiği gerekçesi ile Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından oyçokluğu ile başvurucuların eğitim hakkının ihlal edildiğine karar verilmiş olup, aşağıdaki gerekçeler ile çoğunluk görüşüne katılmıyoruz. Şöyle ki;

Anayasanın 42. maddesinin ilk iki fıkrasında “*Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir*” hükmü yer almaktadır. Anayasa’nın 42. maddesinde eğitim hakkının sınırlandırılmasına ilişkin bir düzenleme yer almamakla birlikte, öğrenim hakkının kapsamının kanunla tespit edileceği ve düzenleneceği belirtilerek devlete bir takdir alanı yaratılmıştır. Anayasa Mahkemesi, yurt dışındaki bir üniversitenin tanınmasının kaldırılmasına ilişkin Travnik Üniversitesi (B. No: 2017/33627, 19/11/2020) kararında, uyumsuzluğun özünün devletin yabancı bir üniversiteyi tanıyıp tanımamasına ilişkin yetkisinin kullanımıyla ilgili olduğu, bu itibarla devletin mutlak egemenlik yetkisiyle doğrudan bağlantılı görülen yabancı bir üniversitenin tanınmamasıyla ilgili uyumsuzluğun medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilemeyeceği belirterek konu bakımından yetkisizlik kararı vermiştir. Anayasa Mahkemesi’nin (Özcan Zengin, B. No: 2020/4244, R.G.; 19.07.2022, 31897) kararında ise, başvuruya konu meselenin yabancı bir üniversitenin tanınmasına ilişkin olmadığı, devlet tarafından tanınan bir üniversitenin verdiği diplomaya -başvurucunun bazı koşulları sağlamadığı gerekçesiyle- ülke içinde denklik verilmemesine dair olduğu, söz konusu uyumsuzluğun medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa’nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir. Buna göre, eğitim hakkına yapılan bir müdahalenin ihlal oluşturmaması için, kanuni bir düzenlemeye dayanması, meşru bir amacının bulunması ve ölçülü olması gerekir.

Kanunilik açısından değerlendirildiğinde, 2547 sayılı Kanununun 7. maddesinin (p) fıkrasında “*Yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından alınmış ön lisans, lisans ve lisans üstü diplomaların denkliğini tespit etmek*” Yükseköğretim Kurulunun görevleri arasında sayılmıştır. Yine 7077 sayılı Kanunun 55. Maddesiyle aynen kabul edilerek YÖK Kanununa ek 31. madde olarak eklenen 690 sayılı KHK’nın 65. maddesinde “*Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar*

verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen yurtdışındaki yükseköğretim kurumları, enstitü ve merkezlerden mezun olanların eğitimlerine ilişkin olarak almış oldukları diploma ve derecelerin denklik işlemleri yapılmaz ve bu hususta başlamış olan işlemler tamamlanmaz.” düzenlemesine yer verilmiştir. Bu maddenin “veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara”.. “..mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı...” ve “...Millî Eğitim Bakanlığı tarafından...”ibareleri Anayasa Mahkemesinin 25.1.2023 tarihli 2018/94 E. ve 2023/10 K. sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Bu düzenlemeler çerçevesinde YÖK tarafından 15 Temmuz darbe girişim sonrasında FETÖ/PDY terör örgütü ile bağlantılı olan Üniversitelerin tanınmaması ve denklik başvurularının reddine ilişkin alınan kararların kanuni bir dayanağı bulunmaktadır. 690 sayılı KHK ile YÖK Kanununa eklenenek-31. madde 29 Nisan 2017 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmış olup, bu tarihte Başvurucuların denklik talebi henüz sonuçlanmamıştır.

Anayasanın 153. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi kararları geçmişe yürüyemeyeceğinden, Başvurucuların denklik talebine yapılan müdahale zamanında yasal dayanak mevcut olup, yargı mercilerince söz konusu yasal düzenlemeler çerçevesinde değerlendirme yapılması ve Başvurucuların talebinin reddi yönünde hüküm kurulması isabetlidir. Kaldı ki, YÖK Kanununun ek-31 maddesinin iptal edilen kısmı dışında kalan “Terör örgütlerine üyeliği belirlenen yurtdışındaki yükseköğretim kurumları, enstitü ve merkezlerden mezun olanların eğitimlerine ilişkin olarak almış oldukları diploma ve derecelerin denklik işlemleri yapılmaz ve bu hususta başlamış olan işlemler tamamlanmaz” şeklindeki düzenleme yürürlüktedir. YÖK Kanununun 7/p maddesi ve ek-31. maddesi çerçevesinde kanunilik ölçütü karşılanmakta olup, bu kriter açısından Anayasa’ya aykırılık mevcut değildir.

Anayasa Mahkemesi Özcan Zengin kararında (R.G.; 19.07.2022, 31897) , Anayasa’da diğer haklardan farklı olarak eğitim hakkının sınırlanması hususunda kanun koyucuyu bağlayan belli bir meşru amaçlar listesi bulunmadığı, bu nedenle kanun koyucunun eğitim hakkının sınırlanması hususundaki takdir aralığının geniş olduğu, ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda Başvurucuların yurt dışında eğitimlerine başlaması sonrasında ortaya çıkan terör eylemleri ve 15 Temmuz 2016 tarihindeki FETÖ/PDY darbe girişimi nedeniyle yurt dışındaki üniversitelerin tanınması ve denklik işlemlerinde devletin gerek egemenlik hakkı gerekse Anayasanın 42. maddesi uyarınca sahip olduğu geniş takdir hakkı çerçevesinde önlemler alması, terör örgütü ile ilişkili olan kurumların tanınırlığını kaldırması ve denklik işlemlerini reddetmesi meşru bir amacın varlığı için yeterli kabul edilmelidir.

Somut olay özelinde vurgulamak gerekir ki, yurt dışına eğitim amacı ile giden öğrencilerin söz konusu Üniversitelerin kurumsal yapısını, eğitim kalitesini bildiği, ayrıca öğrenimlerine başladığı sırada var olan denklik kurallarının sonradan ortaya çıkan meşru amaçlar çerçevesinde her zaman için değişebileceğini ya da kaldırılabileceğini öngördüğü ve bu riskin varlığını üstlendiği kabul edilmelidir. Terör örgütü bağlantısı olan bir Üniversitenin mezunlarına öğrenime başlamadan önce var olan denklik koşullarının değişmeyeceği hususunda YÖK ya da başka bir kurum tarafından taahhüt verilmediği de nazara alındığında Anayasanın öngördüğü ilkeler çerçevesinde, terörün önlenmesi ve milli güvenliğin sağlanması gibi meşru amaçlarla denklik kurallarının değiştirilmesi mümkündür. Yurt dışındaki üniversitelerin tanınması hususu, Travnik Üniversitesi (B. No: 2017/33627,

19/11/2020) kararında belirtildiği üzere zaten Sayın Mahkemenin konu bakımından yetkisi dışında kalmaktadır. Bu anlamda yurt dışında faaliyet gösteren ve YÖK tarafından tanınmayan bir üniversiteden alınan diplomanın denklik işleminin yapılması da mümkün değildir.

Eğitim hakkına yapılan müdahalenin yasal dayanağı mevcut olmakla birlikte ölçülü olup olmadığı, bu ana ilkenin alt ilkeleri olan elverişlilik, gereklilik ve orantılılık açısından değerlendirildiğinde, yukarıda belirtildiği üzere, milli güvenliğin sağlanması ve terör faaliyetlerinin önlenmesi amacıyla yurtdışında verilen eğitimin denkliğine ilişkin olarak mevcut kriterlerin değiştirilmesi, yeni kriterler belirlenmesi Devletin egemenlik yetkisinin doğal sonucu olmaktadır. Anayasa Mahkemesinin 2547 sayılı Kanun'un ek 31. maddesinin bazı cümlelerinin iptaline ilişkin (2018/94 E. ve 2023/10 K., R.G.; 12/7/2023-32246) karşı oy yazısında belirtildiği üzere, yurtdışında öğrenimini tamamlayan kişilerin denklik işlemlerinin, mezun olunan kurum, enstitü veya merkeze yönelik kriterlerden dolayı yapılmamasının, milli güvenliğin sağlanması ve korunması amacı yönünden elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

Anayasa Mahkemesi Aydın Yavuz ve Diğerleri başvurusunda (Başvuru Numarası: 2016/22169, Karar Tarihi: 20/6/2017, R.G. Tarih ve Sayı: 30/6/2017-30110) FETÖ/PDY örgütünün özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalara yer vermiştir. Söz konusu kararda yapılan tespitlerin bazıları şöyledir; “...i.FETÖ/PDY'nin başlangıçta özellikle din ve eğitim alanında faaliyet göstererek toplumda meşruiyet kazanmaya çalışmıştır. ii. FETÖ/PDY, bünyesinde bulunan ı ışık (talebe) evleri, okullar, yurtlar ve dershaneler aracılığıyla ulaştığı gençleri amaçları doğrultusunda yetiştirmiş ve bu kişiler yapılanmanın insan kaynağını oluşturmuştur... iii. FETÖ/PDY'nin, zamanla faaliyetlerini birçok alanda genişlettiği ve Türkiye'nin yanı sıra yüz elliyi aşkın ülkede yaygınlaştırmıştır. Nitekim söz konusu yapılanmanın yurt içinde ve yurt dışında eğitim, sağlık, medya, finans, ticaret, sivil toplum gibi farklı alanlarda faaliyet gösteren çok sayıda kuruluşu bulunmaktadır. iv. FETÖ/PDY'nin sosyal, kültürel ve ekonomik alanda yürüttüğü yasal faaliyetleri; dershaneler, okullar, üniversiteler, dernekler, vakıflar, sendikalar, meslek odaları, iktisadi kuruluşlar, finans kuruluşları, gazeteler, dergiler, TV kanalları, radyolar, İnternet siteleri, hastaneler gibi sivil alanlara ilişkindir...”. Görüldüğü üzere FETÖ/PDY terör örgütünün ortaya çıkması ve toplumda meşruiyet kazanmasındaki en önemli unsur, eğitim faaliyetleri olmuştur. Yine yurt içinde ve yurt dışındaki eğitim faaliyetleri ile örgüte gelir elde ettiği gibi insan kaynağı devşirdiği de şüpheden uzaktır.

Hal böyle olunca, darbe girişimi sonrasında yurt dışında bu örgüt ile irtibatlı olan eğitim kurumlarının tanınmaması ve buralardan mezun olan öğrencilerin denklik işlemlerinin yapılmaması FETÖ/PDY başta olmak üzere terör örgütleri ile mücadele kapsamında gayet doğal ve gerekli bir müdahale olmaktadır. Kaldı ki, çoğunluk görüşünün gerekçesinde yer verilen, milli güvenlik tehditleri nedeniyle denklik işleminin yapılmayacağının uygun araçlarla ve önceden duyurulması, 15 Temmuz darbe girişiminde olduğu üzere gizli bir plan çerçevesinde aniden ortaya çıkan terör olayları karşısında her zaman mümkün değildir. Toplumun terör eylemlerine karşı kendisini koruma hakkı karşısında terör örgütleri ile bağlantılı olan ya da milli güvenlik için sakıncalı görülen yurt dışındaki üniversitelerin tanınmaması ve bu kurumlardan mezun olan öğrencilerin denklik işlemlerinin yapılmaması şeklinde eğitim hakkına yapılan müdahalelerin orantılı olduğu kabul edilmelidir.

Bu nedenlerle Başvurucuların eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Ömer ÇINAR